



תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת צו - הגדה של פסח

ממלכת כהנים

תורת כהנים

בפרשת צו אנו ממשיכים ללמוד על עבודת הכהנים, אלו שזכו ונבחרו לעמוד ולשרת את ה' בבית המקדש. וההרגשה היא, שאנו מוצפים בתשומת הלב שניתנת לכהנים, לכל פרט ופרט מלבושם, מעשיהם ועבודתם. מצוות ע"ג מצוות, חוקים ע"ג חוקים שנאמרו רק לבני אהרן, הכל כדי לעצב את התנהגותם של "בני האצולה" של עם ישראל. אני לא רוצה שכולכם תקנאו בי שאני זכיתי להיות כהן, אבל ברוב ספר ויקרא נראה כל הזמן יותר ויותר את כבודם ומעלתם של הכהנים.

אני יודע שרובנו כבר הפנמנו את הערכים העכשוויים של דמוקרטיה ושיוון לכל, ולא נוח לנו כ"כ לחשוב על כך, אבל האמת היא שכשבני לוי נבחרו להיות כהני ה' היה זה כבוד גדול וגאוה גדולה בשבילם. הם היו על 'גג' העולם! לא בגלל הזכות לקבל מתנות כהונה, אלא בגלל המעלה הגדולה והזכות העצומה להיות משרתי ה' בביתו. ואין לי כל ספק שכל שאר בני ישראל קינאו בהם, והתאכזבו מכך שלא הם נבחרו. הבכורות, שאיבדו את הזכות הזו, בוודאי קינאו בהם; אבל לא רק הם. כולם רצו להיות כהנים.

החולין כקדשים

להיות כהן פירושו: קרבת אלוקים נצחית. וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם (במדבר ג יב), ואומר המדרש "כל מקום שנאמר 'לי' - לי לנצח, בעולם הזה ובעולם הבא" (ויק"ר ב ב). להיבחר ע"י ה' "להיות לו" הרי זה הכבוד הגדול ביותר, כבוד נצחי ששאר העם יכול היה רק להביט בו בערגה.

במסענו בספר ויקרא, אנו מרגישים כאילו לוקחים אותנו לסיוור במקום קדוש שאין לנו שייכות אליו, ואין לנו רשות להיות בו. בית המקדש ועבודת הקרבנות, קדושת הכהונה ומתנותיה. הפרשיות ויקרא, צו ושמיני נראות לנו מחוץ לתחום.

והנה, באמצע כל זה, אנו פוגשים פתאום פסוק שלא ציפינו לו. באמצע כל ההלכות הנוגעות רק לכהנים, פתאום ישנו פסוק שלכאורה אינו מהנושא המדובר: "כָּל חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ" (ז כב). פסוק זה מדבר באכילת חולין, והוא נוגע לכל אחד ואחד מעם ישראל.

מדוע הזכירה התורה פסוק הנוגע למטבח של כל יהודי, דין של חולין, בתוך לב הפרשיות של דיני הכהונה? התורה מגלה לנו את התשובה בהמשך הפסוק: "כִּי כָּל אֶחָד חֶלֶב מִן

הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה לֵה' וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֶחָד מֵעַמִּי". לא כל חֶלֶב אסור, רק חֶלֶב של בהמה שהיתה יכולה להיות קרבן אסור. אבל עדיין צריך להבין את עצם הדבר: הרי הבהמה אינה קרבן, רק היתה יכולה להיות. אז למה זו כבר סיבה לאסור את החֶלֶב שלה?

מדוע רק בגלל שהכהן העובד בבית המקדש מסיר את החֶלֶב מן הבהמה ומקריב אותה ע"ג המזבח, אני צריך להסיר את החֶלֶב מהבשר שלי, במטבח שלי? הרי הבשר שלי איננו קרבן! אתם יודעים בוודאי שהסרת החֶלֶב אינה דבר קל, זהו תהליך קשה שנקרא "ניקור". צריך להביא "בעל-מנקר" מנוסה, ולשלם לו תשלום מפולפל. אז מה הטעם לכל זה, אם הבהמה הזו אינה קרבן כלל? אינני יודע אם השאלה הזו מטרידה אתכם, אבל לדעתי היא שאלה טובה.

מדוע לא לאכול דם?

ובפסוקים הבאים אנו מוצאים עוד מצוה דומה: "וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם לְעוֹף וְלַבְּהֵמָה. כָּל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל כָּל דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּי: (שם כו - כז). "בכל מושבותיכם!" כל יהודי, כהן או שאינו כהן, בכל מקום בעולם, צריך להיזהר שלא לאכול דם. גם דם בהמה שאינה קרבן אסור לנו. לכן אנו מולחים את הבשר לפני אכילתו, כדי להסיר כל שארית של דם מן הבשר.

למה באמצע דיני הקרבנות, התורה מלמדת אותנו עוד דין של חולין, איסור אכילת דם? גם כאן התשובה אינה סוד, אלא היא מופיעה בפירוש בפסוקים: "כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הוּא וְאֵינִי נִתְּתִיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בְּנַפְשׁ יִכָּפֵר" (שם יז יא). הדם הוא המכפר בקרבן, ולכן אסור לאכול אותו.

אלא שגם פה יש לשאול: בשלמא דם של קרבן, מובן שאסור לאכול כי הוא מיועד לכפרה. אבל מדוע אסור לאכול שום דם, גם של בהמה שאינה קרבן, גם בריחוק גדול מבית המקדש? הרי הדם הזה אינו מיועד לכפרה?! למה התורה מצווה עלינו לנהוג בכל הבשר שלנו כאילו הוא קרבן? למה צריך לנהוג כאילו המטבח שלנו הוא בית המקדש?

כהן צריך להיראות כבן מלך

והדבר המפעים באמת הוא, שלא רק בדברים הקשורים לקרבנות אנו מוצאים עניין זה, אלא גם בדברים אחרים הנוגעים לחיינו יום יום. הכהנים נצטוו: "אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים ...

שעם ישראל יבינו היטב את מה שאני אומר לך, אמר ה' למשה.
חשיבות עצומה טמונה במילים האלה, "ממלכת כהנים".
כל דבר בתורה הוא חשוב, אבל כאן ישנה חשיבות מיוחדת.
אינני מתיימר לבאר את העניין במלואו, אבל אני רוצה לדבר
כאן על בחינה אחת שלו.

הכהן משרת ה'

תחילה עלינו להבין את משמעות המילה "כהן". כמו
שאמרנו, כהן הוא זה שזכה להיבחר למקצוע הנחשק
והמרומם ביותר שקיים, להיות משרת של ה'. ייתכן שהוא גם
עובד כסנדלר או סוחר, אבל "כהן" - זו המהות שלו. הוא
נולד כהן, חי ככהן, וימות כהן. כל השאר טפל. כל חייו הוא
עומד הכן לשרת את הקב"ה.

כשהקב"ה הכריז שאנו נהיה "ממלכת כהנים", הוא הטיל
על כל עם ישראל את האחריות והזכות של הכהנים. "ממלכת
כהנים" הכוונה שכל אחד ואחת הוא כהן, חי חיי קדושה של
שרות לה'.

ועכשיו אנו מבינים מדוע דינים ששייכים לכלל העם
הוכנסו לספר "תורת כהנים". כי זהו מקומם! כשהתורה
עוסקת במעמדם המיוחד של הכהנים, ונותנת להם חוקים
מיוחדים - התורה פונה לכל יהודי ויהודי ואומרת לו: "גם
אתה כהן! גם לך יש מעמד מיוחד שמחייב הנהגות ומצוות
מיוחדים. אתה חלק מממלכת הכהנים, ועליך להתנהג
בהתאם!"

לא לחכות לחומש במדבר

עתה אנו רואים את ספר ויקרא כולו באור חדש: כל מה
שנאמר בספר "תורת כהנים" על הכהנים - הוא רמז לכולנו,
ומלמד את כולנו כיצד הקב"ה רוצה שנתנהג. בן לעם ישראל
לא צריך לשבת ולהמתין שנגיע לחומש במדבר שם עוסקים
בדברים שנוגעים אליו. "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מְמַלְכֵת כֹּהֲנִים" -
פירושו של דבר הוא שכל ספר ויקרא נוגע לכל חלקי העם!
עלינו להשתמש בהלכות הכהונה כדוגמא ומשל, כשיעור
על איך צריך כל אחד מישראל להתנהג. צריך לקחת את
הדברים ברצינות, למרות שאיננו רגילים לחשוב כך. כי זו
האמת.

אני רוצה שהדברים יחדרו אליכם פנימה, כי זוהי אמת
יסודית וחשובה ביותר. אנחנו כוהני ה' בעולם. שאר האומות
ממלאים את התפקיד שלהם - להיות "משפחות האדמה".
אומות שהתכלית שלהם היא העולם הזה. איננו באים אליהם
בטענות על כך, זהו תפקידם. אנחנו צריכים שהם יתעסקו
בענייני "האדמה", בבנייה, בפניו אשפה ועוד. אבל אנו
עצמנו, כהני ה', חיים את חיינו כמשרתי ה'. גם אצלנו יש
נהגי משאיות ואינסטלטורים, אבל הכל נעשה בשרות
הקב"ה, כמו כהנים העומדים ומשרתים את ה' בבית המקדש.

לא מליצות

וכדי שהדברים לא יישארו בגדר מליצות בעלמא, אלא
יהיו מצב אמיתי וממשי, הקב"ה ציווה את כל ישראל במצוות

לא יִקְרְחוּ קִרְחָה בְּרֵאשֵׁם וּפְאֵת זָקָנָם לֹא יִגְלְחוּ וּבְבִשְׂרָם לֹא
יִשְׂרְטוּ שְׂרָטָת" (כא ה). כהן צריך להיראות כמו 'נסיר', כמו בן
מעמד האצולה. ומדוע? אומרת התורה הקדושה: "כִּי אֶת
אֲשֵׁי ה' לֶחֶם אֱלֹקֵיהֶם הֵם מִקְרִיבִם וְהָיוּ קֹדְשִׁים". מכיון שהם
משרתי ה', המראה החיצוני שלהם צריך להתאים לזה.

והנה, התורה חוזרת שוב על ציוויים אלו במקום אחר,
והפעם כוללת את כל חלקי העם במצוה: "לֹא תִקְפוּ פְּאֵת
רֵאשֵׁיכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פְּאֵת זָקְנְךָ" (שם יט כז). ובמקום
אחר: "בְּנֵים אֲתֶם לֹה' אֱלֹקֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא תִשְׁיִמוּ קִרְחָה
בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת" (דברים יד א).

התורה מצווה את כל ישראל לשמור את המצוות
שהכהנים מצווים בהם, והטעם שהתורה נותנת לזה הוא: "כִּי
עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לֹה' אֱלֹקֶיךָ וּבְךָ בָּחַר ה' לְהָיִת לֹ לְעַם סִגְלָה
מְכַל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" (שם יד ב). אותם ציוויים
שניתנו לכהנים, ניתנים גם לישראל, עם אותו הטעם: "כִּי עִם
קְדוֹשׁ אַתָּה לֹה' אֱלֹקֶיךָ", עם שנועד להיות משרתים לה'.

"עם סגולה"

אמנם אין לי יכולת לגלות לכם סתרי תורה, אבל יש
דברים שאפילו לנו נראים פשוטים. אחד לאחד הציוויים
לכהנים חוזרים ומצטווים לכל עם ישראל: קרחה, שרטה,
הקפת הראש והשחתת הזקן. נראה ברור שהמטרה כאן היא
שכל עם ישראל ינהגו כאילו הם כהנים! ואם נשים לב, נראה
שהעניין הזה כבר התחיל במתן תורה.

כולנו יודעים שלפני שה' נתן לישראל את התורה, הוא
קרא למשה ואמר לו להכריז על כך לעם ישראל. אבל גם מי
שמכיר את מילות הפסוקים האלה, הרבה פעמים רואה בהם
מליצות יפות ותו לא. אבל אין כאן מליצות בלבד, ועלינו
להטות אוזן ולשמע היטב כל מילה. אומר ה' לישראל: "אני
עומד לעשות דבר שישנה לגמרי את טבעו וטיבו של העם
הזה. אם תעמדו למרגלות הר סיני ותאמרו "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע",
אז "וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה מְכַל הָעַמִּים".

מה הפירוש "עם סגולה"? אין הפירוש רק שיקבלו
"סמיכה", או איזו תעודה שתהיה תלויה על הקיר ותכריז
לכל מאן דבעי שיש כאן עם סגולה. אלא הכוונה שעם
ישראל ישתנה לגמרי ויהפוך למשהו אחר, בטבע ובמציאות.
לא רק מצוות קיבלנו בהר סיני, אלא אנו עצמנו השתנינו
והפכנו לעם מסוג שלא היינו לפני כן.

"בחרת בנו מכל עם"

פירוש הדבר הוא, שמקומנו בין העמים ותפקידנו
בהיסטוריה השתנה. איננו רק יותר טובים, ואפילו לא הכי
טובים. אלא איננו נמנים עימם כלל, איננו עם כמותם כלל.
נבחרנו והועלינו לדרגה גבוהה הרבה יותר משאר האנושות.
זה דבר עצום: היהודי הוא יותר מאנושי!

ומהו התפקיד של ה"עם סגולה"? עכשיו הגענו למילים
שעליהם אני רוצה לדבר היום, כי הם התשובה לכל השאלות
ששאלנו קודם: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מְמַלְכֵת כֹּהֲנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ
אֲלֵה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות יט ו). תוודא

אצל הכהנים כתוב "וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם", לפני העבודה הגדולה והקדושה בבית המקדש הם צריכים לטהר את עצמם. אבל מה זה קשור אלינו? הרי אנו לא בבית המקדש! אלא העניין הוא שאנו גם כן כהנים. גם אנחנו משרתי ה', זה העסק שלנו בעולם! קמים בבוקר ודבר ראשון נוטלים ידיים כמו כהן בבית המקדש! ומחדירים לעצמנו את הידיעה הזו, שקמתי בבוקר כדי לשרת את ה'. לא כדי ללכת לעבוד, ולא כדי ללכת ללמוד. אני קמתי עכשיו כדי לשרת את ה' כל היום כולו!

לפיכך, כשניטול ידיים בבוקר לא נעשה זאת ללא מחשבה. איזה בזבוז! אלא נחשוב, אולי אפילו נאמר בפה: "אני נוטל ידיים כי אני כהן. ה' מינה אותי להיות חלק מממלכת הכהנים והגוי הקדוש שלו". כל חיינו מוקדשים לעבודת ה', בין אם אנו עובדים במשרד או מכינים אוכל במטבח. מלבד התפילות והלימוד, עלינו לדעת שכל מה שאנו עושים בחיינו הוא עבודת ה'. אנחנו עובדים נאמנים, כהנים. ונטילת הידיים בבוקר צריכה להזכיר לנו את המעמד האמיתי שלנו. כל כך חבל שרוב האנשים מפסידים את ההזדמנות היקרה הזו, המעשה הראשון של היום שיכול לקבוע את היחס שלנו לכל מעשינו כל היום.

הכיפה והמגבעת

ואפשר להתקדם צעד נוסף בדרך זו. לפני כמה שבועות קראנו על בגדי הכהונה. הבגד שכתוב עליו בצורה המפורשת ביותר שנעשה לכבוד ולתפארת הוא המגבעת: "וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכַבֹּד וּלְתִפְאָרֶת" (שמות כח ז). המילה "מגבעת" באה מלשון "גבעה", כי הכהן נראה גבוה יותר בגלל המגבעת. המגבעת הוסיפה לו גובה, כדי לסמל את הרוממות והעליונות שלו כמשרת ה'. הכהנים חבשו את המגבעות לכבוד ולתפארת, כדי להראות קבל עם ועולם את החשיבות הגדולה של מעשיהם, ואת גאוותם על שזכו להיות משרתי ה'.

כידוע, בעבר לא כלל ישראל חבשו כובעים, אבל כולם ידעו שהכהן לובש מגבעת. והיתה להם איזו דקירה קטנה של קנאה כשרה בלב, ואנשים אמרו לעצמם: אם הכהנים חובשים מגבעת, למה שאני לא אחבוש ג'כ? ולכן לאט לאט ממלכת הכהנים התחילו לכסות את ראשם, כי הם הבינו שכדאי לחקות את הכהנים בכל מה שאפשר.

הפשט האמיתי ב"שויתי"

א"כ, כשאנו מכסים את ראשנו כיום אנו הולכים בעקבותיהם של היהודים הקדמונים, שידעו שגם הם כהנים. גם אשה החובשת מטפחת או פאה יכולה להוסיף את המחשבה הזו, ואם אף אחד לא שומע אז לומר בפה, שאני חלק ממלכת הכהנים של ה' ולכן אני מכסה את ראשי. כי גם אם איננו משרתים את ה' בבית המקדש, אנו עובדים אותו באותה מידה בבתינו, במטבח, במשרד או ברחוב. אנו חלק מממלכת הכהנים, ובכל מקום שנהיה וכל מה שנעשה הרי אנו עומדים לפניו ומשרתים אותו. זה הפשט האמיתי ב"שויתי ה' לנגדי תמיד", לא לדמיין את אותיות השם אלא לדמיין שעומדים לפניו בפועל ממש!

הכהונה. כמו שהכהנים צוו לשמור על כבודם בקנאות, לא לשרוט ולא לקרוח ולא להשחית את זקנם, כך נאסרו כל אלה גם לישראל. כי אנחנו ממלאים בחיינו ובבתינו את אותו התפקיד שהכהן ממלא; לכהן יש תפקיד אחד והגדרה אחת - לשרת את ה', וכך גם אנו בני ממלכת הכהנים, אין לנו תכלית אחרת מלבד להיות עובדי ה'.

וכיון שכך, אומר לנו הקב"ה שבכל פעם שאנו שוחטים בהמה, אנו חייבים להסיר את החלב והדם. כי אילו בהמה זו היתה קרבן, היו נוטלים את דמה ומזים אותו על המזבח לכפר; והיו מסירים את חלבה ומקטירים אותו על גבי המזבח. ולמרות שאיננו כהנים ובהמה זו אינה קרבן, אנו רק מכינים ארוחת ערב למשפחה שלנו במטבח הפרטי שלנו, אבל הקב"ה רוצה להזכיר לנו שממלכת הכהנים עומדים תמיד לפני ה' ועובדים אותו. ולכן צריך להתייחס לכל מעשינו כאילו הם נעשים לפני ה' בבית המקדש.

אפילו הכנה פשוטה של מזון מזכירה לנו שאיננו משפחות האדמה! השחיטה שלנו איננה רק "שחיטת חולין", אלא היא הד של "שחיטת קדשים". את הדם שופכים על הארץ, ואת החלב מסירים; בדיוק כמו בבית המקדש.

שולחן דומה למזבח

מטעם זה עם ישראל מבין, שכשהוא יושב לשולחן לאכול זה לא סתם שולחן, אלא "זֶה הַשְּׁלֶחָן אֲשֶׁר לְפָנַי ה'". "שולחן דומה למזבח" אומרת הגמ' בחגיגה (כז.). זה אולי נשמע משונה, אבל זו אמת לאמיתה; לא סתם מילים. בבית יהודי כשהילדים משתובבים ואחד מהם עולה ויושב על השולחן, אמו מורידה אותו משם ואומרת לו: "לא יושבים על המזבח!" כך היו עושים בכל הדורות. שולחנו של היהודי הוא קדוש.

ולא רק בגלל שאוכלים אוכל כשר, ומארחים גם עניים. ולא רק בגלל שאומרים דברי תורה על השולחן. כל זה חשוב מאוד, אבל לא בגלל זה השולחן שלנו דומה למזבח; אלא בגלל שכל מה שאנו עושים בבית הוא חלק מעבודת ה'. חושבים על ה' כל העת. בשיבתנו לשולחן, פינו מלא בשירות ותשבחות לה', לתורתו, וגם לכל בניו ועובדיו. לא רק משלמים "מס שפתיים" ואומרים "ברוך אתה ה'". ממלכת הכהנים מכניסה את הקב"ה בכל מקום שאפשר, גם במחשבה בעת האכילה, כמו הכהן שוודאי חושב על ה' בעת שמקריב את הקרבנות על המזבח.

ה"כיוור" ליד מיטתנו

א"כ, מי שמכיר את מקומו כאן בעולם מבין, שכל חייו הוא צריך להתנהג כמו הכהנים. כמה שאפשר, מבוקר עד ערב, צריך לזכור שאנו כהנים המשרתים את ה'. וזו הסיבה שבבוקר, מיד כשקמים מהמיטה, נוטלים ידיים. מה העניין בנטילת ידיים שחרית? הרשב"א (שו"ת ח"א סי' קצ"א) אומר שהעניין הוא כדי להראות שאנו כהני ה'. לכן נוטלים ידיים מכלי דווקא, כמו שעשו הכהנים כשהכינו את עצמם לשרת בביהמ"ק. "ככהן המקדש ידיו מן הכיוור קודם עבודתו", כך אומר הרשב"א!

לראש; וזה לא יקרה, אם לא נרגיל את עצמנו במחשבות כאלו. "האישה הזו היא קדוש, מממלכת הכהנים".

אבל לא רק לזולתנו צריך להתייחס כקדושים, אלא גם לעצמנו. כמו שהכהנים מצווים להיזהר בקדושתם, והם צריכים להזכיר לעצמם כל העת מי הם, כך גם אנו צריכים כל הזמן להזכיר לעצמנו: "אני משתייך לגוי הקדוש; אני מיועד לעבודת ה'".

וכיון שאנו עומדים תמיד במחיצתו של הקב"ה, נרגיל את עצמנו לאט לאט לעשות את מעשינו היום-יומיים לשם שמים. אט אט נתחיל לחשוב על הקב"ה. כשאשה מגישה ארוחה לבעלה ולילדיה, היא חושבת: "בודאי שאני מגישה אוכל למשפחה שלי, הרי כל אשה נאמנה עושה כך". אבל זה לא מספיק. היא צריכה לזכור גם כשהיא עושה מעשים "רגילים" כאלה, שהיא עושה אותם בגלל שהיא חלק מן ה"ממלכת כהנים" של הקב"ה.

להפוך חביתות

זה מה שה' רוצה מאיתנו, שנהיה יותר ויותר קדושים, יותר ויותר קשורים אליו ומיועדים אליו במחשבותינו. ולכן עלינו להשתדל לעשות דברים כמה שאפשר לשם שמיים, דהיינו בהכרה שאנו עובדים אותו במעשים האלה. האשה עומדת ליד הכיריים, בדיוק כמו שהכהן עמד על המזבח, והיא מניחה את החביתה על האש; וכמו שהכהן "מהפך בצנינורא" כדי שהאברים יתאכלו כראוי, כך גם היא מהפכת חביתה כדי שתטגן כראוי, וזו עבודת ה' באותה מידה! וכשהאשה חושבת את המחשבות האלה תוך כדי טיגון החביתות, היא מעלה את ביתה לדרגה גבוהה של מקום שמיועד לעבודת ה'.

יש אנשים שחושבים: "כן, כן, בודאי שאני עובד ה'. אבל זה לא הדבר היחיד שאני עושה בחיים, אני צריך גם לעבוד, ולטפל במשפחתי". והתשובה להם היא, שהמושג "ממלכת כהנים" פירושו שכל מה שעושים בחיים עושים בתור כהני ה'. הרי הכהן בבית המקדש היה יכול להיות בעל מקצוע, ועדיין הוא היה מטפל בענייני משפחתו. אבל הוא עדיין כהן! ואת כל מה שהוא עושה הוא עושה בתור כהן. אתה יכול ללכת למשרד או חנות, לטפל בילדים ולרחוץ אותם, אבל כל זה אינו משנה את ההגדרה שלך במאום. אתה עובד ה', חלק מממלכת הכהנים, ועליך לזכור זאת תמיד. הקב"ה הוציא אותך ממצרים כדי שתהיה עבד שלו, ושום דבר לא יכול לשנות את האמת הפשוטה שזהו ייעודך בחיים. בן ישראל לעולם לא יוכל לשנות את תכליתו.

מסמרים קדושים

גם אם אתה אינסטלטור או נגר, ואתה עסוק במלאכתך כל היום - דע לך שחשוב מאד לשמור את המחשבות האלה כל היום בראש. בכל פעם שאתה דופק עוד מסמר - כמובן שצריך להתרכז ולדפוק אותו וכמו שצריך, אחרת יש כאן גזל - אבל אפשר להוסיף מחשבה: "אני עושה זאת כי זה רצון ה'. ה' רוצה שאעבוד, שאביא פרנסה לאשתי שהוא רצה שאשא, שאביא אוכל לילדים שנתן לי". כמובן שאם יש לך

כשלומדים שהכהנים לבשו בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת, מבינים שהיהודי צריך להתלבש אחרת משאר העולם. אני לא אומר לכם מה צריך ללבוש, אם אתם משתייכים לקהילה שנוהגים בה ללבוש בגדים מסוימים - מה טוב. מאד כדאי ללבוש את הבגדים המקובלים בקהילות הקודש, ולו רק בשביל להזדהות עימם ולהכריז שאני חלק מהם. אבל לא זהו הנושא עכשיו. אני בא לומר עכשיו שהיהודי חייב להתלבש בצורה מכובדת, אסור לו ללבוש ג'ינס למשל. הוא צריך להיות "בכבוד ובתפארת", כיאה לעובד ה', לממלכת הכהנים.

הפרופסור ה"מכובד"

ואם תאמרו, מה העבירה הגדולה בלבישת ג'ינס? אענה לכם - העבירה היא חוסר הבנה מה תפקידנו בעולם! הלכתי ברחוב פעם ופתאום נתקלתי באיזה פרחה, לבוש בג'ינס ובכובע מוזר שכזה. פחדתי לרגע, ואז זיהיתי אותו: היה זה פרופסור שומר תו"מ מהקולג' הסמוך... אינני מאשים אותו, הוא מסתובב כל היום בין פרחחים אז הוא צריך להסוות את עצמו, כדי שיחשבו שהוא אחד מהם. אבל לא כך ה' רוצה שניראה! הוא רוצה שניראה אחרת מהם, כי אנחנו ממלכת הכהנים, עם קדוש ושונה.

התורה מצווה להתייחס לכהנים בצורה מיוחדת: "וְקִדְשֵׁתוּ" (ויקרא כא ח). צריך להתייחס אליהם ביחס מיוחד של כבוד הנובע ממעמדם כמשרתי ה'. יושבים בסעודה והמלצר בא להגיש את האוכל, אסור לו לחלק את המנות בצורה אקראית לפי סדר הישיבה. הוא חייב הגיש לכהן לפני כולם: "כהן נוטל חלק בראש". לא רק בעלייה לתורה הכהן ראשון, אלא גם באכילה. "כִּי אֵת לֶחֶם אֶלְקִיךָ הוּא מְקַרֵּיב".

ואנו שומעים במילה "וְקִדְשֵׁתוּ", הד למילים "קדשים תהיו" (שם יט ב). לא רק הכהן קדוש, אלא כל יהודי שומר תו"מ הוא קדוש, דהיינו מובדל ושונה, מחובר לבורא העולם.

היהודי קדוש

וכיון שמפורש בתורה שכל יהודי הוא קדוש, עלינו לזכור זאת בכל עסקינו עם אחינו היהודי. כשמדברים עם יהודי, צריך להיזהר במה שאומרים. כמובן, גם כשמדברים עם גוי צריך להיזהר, אבל יש הבדל עצום ביניהם. אי אפשר להטיח סתם מילים באדם קדוש בלי חשבון. חכמים היזהרו בדבריהם! דעו עם מי אתם מדברים. הייתם מדברים כך לכהן בבית המקדש, לבוש בבגדי הכהונה?! צריך לכבד את הכהנים, וצריך לכבד את בני ממלכת הכהנים! כמו שלכהן מתייחסים ביחס מיוחד של כבוד, כך צריך להתייחס גם לכל יהודי ויהודי.

לפגוש קדושה ברחוב

צריך להתחיל להתרגל לאמיתות האלה. כשהולכים ברחוב ומולך מגיע יהודי, נאמר לעצמנו בשקט: הנה הולך איש קדוש, מה"גוי קדוש" של ה'. זה מה שצריך לחשוב כשנתקלים ביהודי ברחוב! חשוב להכניס את זה היטב

הארות על הפרשה

מתוך ספר ממלכת כהנים [באנגלית]

-פירוש עה"ת מאת רבינו זצ"ל

"ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור" (ו ד)

"בגדים אחרים": מקיש בגדים שלובש לבגדים שפושט - מה להלן בגדי קודש אף כאן בגדי קודש. אם כן, מה תלמוד לומר אחרים? פחותין מהן (יומא כג:). דין זה בעבודת הכהנים מהווה דוגמה ל"ממלכת כהנים" (שמות יט ו). "שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול" (שבת קיג.). א"ר אחא בר אבא אמר רבי יוחנן: מניין לשינוי בגדים מן התורה? שנאמר "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים" (שם). על כן כאשר הממלכת הכהנים נכנסים למשכן השבת, הם לובשים בגדים מיוחדים. "תנא דבי רבי ישמעאל: לימדך תורה דרך ארץ - בגדים שבישל בהן קדירה לרבו, אל ימזוג בהן כוס לרבו" (שם קיד.). ממאמר חז"ל זה הננו רואים את העיקרון של הלימוד מן הכהנים והעבודה כיצד ראוי לנו לנהוג בעצמנו. לא רק בעניין כבוד השבת הננו רואים את החשיבות של לבישת בגדים מיוחדים, אלא גם בשעה שאדם משמש את רבו עליו ללבוש בגדים הולמים, משום שגם זה הוא בכלל עבודת ה'. וכן בכל בוקר, כאשר "ממלכת הכהנים" לובשים את בגדיהם, הם עוטים על עצמם כך את הבגדים לעבודת ה' בכל אשר יעשו, לפי שכולם כהנים המוקדשים לעבודתו יתברך.

"אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" (ו, ו)

פסוק זה נאמר רק על מזבח העולה שבחצר אוהל מועד, אבל על מזבח הזהב של הקטורת אשר בתוך ההיכל לא היתה אש תמיד. האש לקטורת אשר על מזבח הזהב, כמו גם האש להעלאת נרות המנורה, ניטלה מאש התמיד אשר על המזבח החיצון, אשר פעמים נקרא גם "מזבח העולה". "אש התמיד" מסמלת את נוכחות ה' אשר היא תמידית, והוא נמצא תמיד בקרב עמו ישראל. אותה "אש אכלת" (שמות כד יז) נראתה על הר סיני, וכאשר "ה' הלך לפניו" (שם יג כא) "בעמוד אש" (שם), האש היתה נוכחות ה', "כי ה' אלקיך אש אוכלת" (דברים ד כד). זאת היתה האש שראה משה בסנה (שמות ג, ב) (וזאת היתה האש של שמונת ימי החנוכה). החשיבות של הקרבן כהקרבת האדם את עצמו לה', גוברת בעת הייחוד של הקרבן עם אש המזבח.

"לא תכבה" (ו, ו)

האש הזו לא היתה רק לתכלית של שריפת הקרבנות, אלא עצם קיומה של האש היה תכלית כשלעצמו. "כי ה' אלקיך אש אוכלת" (דברים ד כד). כשם שה' הוא נצחי, כך צריכים אנו לקיים את אש התמיד לנצח, למען נזכור אותו בכל עת. על ידי שאנו זוכרים אותו תמיד, ממשיכה השכינה בעצם לשרות בתוכנו. אפילו כאשר אין הקרבנות קרבים על המזבח, אש התמיד צריכה להיות דולקת תמיד. בדומה לכך, אפילו כאשר אין לו, לבן ישראל, מצוות מעשיות לקיימן,

חותן עשיר שמוכן לפרנס אותך, אז תוכל לשבת בכולל וללמוד תורה כל היום. אבל גם לאברך כולל צריך להזכיר לא להסיח דעת מה'.

לא משנה מה המקצוע שלכם, רופא שיניים, סנדלר או נער שליחיות. כל אלה הם פרטים שוליים, כי המקצוע האמיתי שלנו הוא להיות חלק מממלכת הכהנים. ושלא תחשבו שכל זה הוא מליצה נאה ודרשה נחמדה; הקב"ה מצפה מאיתנו לקחת את הרמזים שהשאיר לנו בספר ויקרא ולהכניסם אל תוך חיינו, ולהרחיבם מדעתנו לעוד כיוונים.

עלינו להכניס את הקב"ה לכל מעשינו במשך היום. אין כוונתי שאם לא עושים זאת אז עדיף לא לעשות אותם כלל; אנו בני אדם, וכל שנדרש מאיתנו הוא לעשות את מה שביכולתנו לעשות. עלינו לנסות כל יכולתנו להיות כהני ה', ולהכניס כוונות לשם ה' במעשינו, ואם אפשר אז גם להוציא את המחשבה בפה. וכך נתקדש יותר ויותר, ונתקרב למילוי תפקידנו בעולם כמשרתי ה'.

כשנותנים למחשבה הזו להיכנס לראש, ומתלמדים בה במשך זמן, אזי היא מתחילה לקחת חלק מעצמה בכל מעשינו. ואחרי תקופה תגלו שחלק ממחשבתכם בכל מה שאתם עושים הוא לשם שמיים. מתחילים עם מחשבות על כך שאנו גוי קדוש וממלכת כהנים, למרות שבתחילה זה לא מורגש אצלך כדבר אמיתי; אבל במשך הזמן הדברים חודרים אל הלב ונהיים אמיתיים יותר ויותר, לא פחות משאר הכוונות שהאדם מכוון בעשותו את מעשיו.

הפרי המתוק של פרשת צו

הרעיון הנשגב הזה, שאנו ממלכת כהנים לה' ועלינו לחיות את חיינו בדומה לכהנים, צריך להיות כגרעין שנזרע בשכלנו, רעיון שעלינו להשקותו ולשמור עליו כל הזמן. וככל שנשקיע יותר זמן ומאמץ בעבודה זו, כך הזרע של "ממלכת כהנים" יגדל ויעשה פירות מתוקים. ככל שנשקה את הזרע הזה ע"י מחשבות מן הסוג שתיארנו כאן היום, כך נפגים יותר שה' רואה את כל מעשינו שאנו עושים כמו עבודת הכהנים בבית המקדש.

ועם השנים, הרעיון גדל עוד ועוד בדעתנו, והופך להיות חלק מאישיותנו, עד שיום אחד נגלה שהוא תופס מקום גדול מאד בין כוונותינו. ואז מתחילים לחיות באמת כמו אחד מממלכת הכהנים. וכמו שכתוב בבחירת הלויים "והיו לי", והכוונה שאין לזה הפסק לא בעולם הזה ולא בעולם הבא כדברי המדרש, כך גם בחירת ה' בכל ישראל, "ואתם תהיו לי" - אין לה הפסק לעולם, זו בחירה והפרשה נצחית שעלינו לשאוף לקיים. ובעולם הזה ובעולם הבא נזכה תמיד להיות בחירי ה' ומשרתיו.

שבת שלום ומבורך!

אל לנו להמעיט בערך של לימודי ה'. העובדה שאנו, "ממלכת כהנים" (שמות יט ו) אוכלים מצה בליל פסח לתאבון אין בה כדי לפגום במצוה שלנו. אדרבה, עלינו להימנע מאכילה מרובה במהלך היום, כדי שיאכל מצה של מצוה לתיאבון משום הידור מצוה (רש"י פסחים צט:). גופו של הכהן מקודש דיו כדי לאכול קדשי קדשים, אבל אפילו לכל יהודי יש קדושה לאכול קדשים קלים כמו שלמים ותודה וקרבת בודמה להם. חז"ל למדו אף מעבר לכך מהעקרון הזה: "הרוצה לנסך יין על גבי המזבח, ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין" (יומא עא.). אנו למדים כאן את העקרון החשוב, שאכילה בכוונה ראוייה הינה עבודה לה', ויכולה להיחשב אף כצורה של קדושה (מסילת ישרים פרק כו). ויש בזה שני גורמים: א' - הכוונה, ב' - וקדושת גופו של האוכל.

הקרבת פחות שדרגתם פחותה יותר (שלמים, תודה ומעשר בהמה) שכל ישראל רשאים לאכול, הותרו באכילה רק בירושלים: "וְהִבְאֵתֶם שְׁמֵהּ עֲלֵיכֶם וְזָבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂי־רֵיכֶם וְכֹל וְאֶכְלֶתֶם שֶׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (דברים יב ו-ז). וזה מפני שגם בשעה שבן ישראל אוכל את הקרבן הוא עושה מעשה קדוש של עבודה ולכן עליו להיות "לפני ה'". מאחר שגופו של האדם מישראל כה קדוש, אין רשות ששום דבר שאינו טהור ייכנס לתוכו. "לא תאכלו כל נבלה וכו' כי עם קדוש אתה לה' אֱלֹהֵיךְ" (דברים יד כא).

"וְיִשְׁחַט וְיִקַּח מִשֵּׁה מִדְּמוֹ וְיָתֵן עַל תַּנוּךְ אֶזְנוֹ אֶהְרֹן הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֱוֹ יְדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֱוֹ רִגְלוֹ הַיְמָנִית" (ח, כג)

העבודה של אותם שבעת ימי המילואים, היתה ההקדשה שהסמיכה את הכהנים לעבודתם לכל הדורות הבאים. דמו של הקרבן היה אפוא סימן ואות לדם שלהם עצמם, אשר מציין את מסירותם המוחלטת לה', לא רק מתוך הכרת תודה שלהם לבורא אלא גם מתוך תוספת הכרת תודה על היבחרם לזכות המיוחדת הזו של כהונה. מעתה, הדם של סימן זה למסירותם הגמורה ניתן בתחילה על תנוך האוזן, לחקוק אצל הכהן שמכל האופנים של המסירות, הראשון והחשוב ביותר הוא תפקיד הלמידה. לא היו ספרים כתובים זולת התורה, וכל הידע אפילו בנוגע לדיני התורה בא באמצעות שמיעת האוזן. תפקיד הלמידה הוא החובה הכתובה המודגשת ביותר לכל אשר בשם ישראל יכונה (דברים ו, ו-ט, וכן יא, יח-כ), ובמיוחד לנבחרים מבני שבט לוי: "וְיָרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְעֵקֶב וְתוֹרַתְךָ לְיִשְׂרָאֵל" (שם לג י). הדם על הידיים ועל כפות הרגליים הקדיש את אותם אברים לה'. ממש כפי שהאוזן צריכה להאזין אך ורק לתורת ה' ולא לשום מקור אחר, כך ידיו ורגליו של הכהן נועדו אך ורק לעבודת ה' ולא לשום דבר אחר. על כן, אפילו בשעה שהכהן עובד בגנו, עליו להרים את ידו או את רגלו מתוך הכוונה לעשות את עבודת ה'. וכן, בהתאם לדוגמה הזו, "ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שמות יט ו) לומדים לעבוד את ה' כמו הכהנים, וכל מה שהם עושים צריך להיעשות מתוך הכוונה לעבוד אותו יתברך.

עדין צריך הוא לזכור בדעתו את ה' בכל עת כאש תמיד, לפי שזכירה זו היא כשלעצמה מצוה, והיא מהחשובות ביותר. "אנכי ה' אלקיך" (שמות כ, ב) הוא הראשון מעשרת הדברות, ואלו הן המילים הראשונות שהעם שמע בסיני, והן עצמן, בלא כל עשייה או אפילו דיבור בפה, מהוות אחד מציוויי התורה: לזכור את ה'. כאשר זכרה זו מביאה את הבריות לקיים מצוות, ניתן להשוות זאת לאותה אש תמיד אשר שורפת את הקרבנות, אבל גם כאשר לא ניתנה שום מצוה במעשה או בדיבור, עצם זכירת ה' כשלעצמה היא אש שצריכה לבעור תמיד בדעתו של כל אחד מבני עם ה' על המזבח הקדוש במשכן האישי של כל בר ישראל.

"לא תכבה" (ו, ו)

המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכיבה, חייב (זבחים צא:). מאזרה זו שלא לכבות אף לא גחלת בודדת של אש התמיד, ואף בשעה שהגחלים כבר הוסרו מעל גבי המזבח, למדים אנו את הנחיצות לשמור תמיד לא רק על ההכרה בנוכחות התמידית של הקב"ה, אלא אף בכל פרט של מעשינו אל לנו להתיר היחלשות כל שהיא של האמונה, ואפילו בפרטים שאינם שייכים ישירות לעבודת ה' בפועל. על מנת לחזק הבנה זו, עלינו לשוב ולעיין בפסוק הקודם: "וְבָעַר עֲלֵיהֶם הַכֹּהֵן עֲצִים בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא" (ויקרא ו ה), הבערה מחודשת בכל בוקר, בעבודת ה' שלנו, של אותה אש תמיד, בשעה שאנו מתעוררים בזריזות לעבודת את ה' במהלך כל היום הבא כולו. אולם גם כשמעורב בעניינים הנראים לכאורה גשמיים ("אותה גחלת שהוסרה") מוזהרים אנו שלא לכבות את הניצוץ.

"הכהן המחטא אתה יאכלנה במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד" (ו, יט)

קדשי קדשים, הקרבנות המקודשים ביותר, כגון החטאת והאשם, היו נאכלים רק על ידי הכהנים הזכרים ורק בחצר אהל מועד. כך קובעת התורה "קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא" (ו, יח) ובאשם (ז, ו). וכן המנחה, אף היא קודש קדשים ונאכלת לכהנים זכרים בחצר (ו, ט) של אוהל מועד. עקרון חשוב מאד נגזר מתהליך זה: "הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין" (פסחים נט:). למעשה, הכפרה נשלמת בזריקת הדם על המזבח, אפילו הקטרת אמורי הקרבן באש הינה מצוה נוספת, אשר אם אינה נשלמת, אינה מעכבת את כפרת הקרבן. עם זאת הקטרת האמורים באש היא חלק חשוב מאד בעבודה, אשר יש בה פרטים רבים של הלכות ועשיה. כעת הננו למדים שגם האכילה על ידי הכהנים גם היא אחת הצורות של הקרבת הקרבן, ובדומה להקטרת האמורים באש, אשר אכילתה מעצימה את איכותה של הכפרה. כאשר הכהן אוכל, במקומות המקודשים, הריהו עצמו נעשה מזבח, וההנאה הגשמית של עיכול הקרבן המקודש כמוה כאש שעל גבי המזבח. כמוכן שעליו לאכול בכוונה הראויה ובקדושה. אולם אין הוא רשאי לבלוע חתיכות שלא נלעסו, משום שאכילה גסה שאינה דרך האכילה הראויה מנוגדת להלכה. עליו ללעוס ועל כן ליהנות מהמאכל המקודש, ולמרות ההנאה הבלתי נמנעת, עליו להוסיף את הכוונה של עבודת הקרבנות לשם שמים.

הגדה של פסח

מה ההכרזה "הָא לְחָמָא עֲנִיא"

את ההגדה בליל הסדר, אנו פותחים בהכרזה: "הָא לְחָמָא עֲנִיא דִּי אֶכְלוּ אַבְהֵתְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם!" - הלחם שמונח על השולחן בסעודה זו, זהו הלחם של העינוי שאבותינו אכלו במצרים. התיאור של "לְחָמָא עֲנִיא" אינו מתייחס רק ללחם שאכלו אבותינו במצרים, אלא גם לכל העינוי שהיה להם במצרים. כי כשם שאכילת הלחם עונוי החייתה את גופם במצרים, כך גם העינוי שהם עברו במצרים החיה את נפשם. חז"ל דרשו את הפסוק "חֲלֹץ עִנֵּי בְּעִנְיֹךָ" - בשכר עִנְיֹךָ יחלצו מדינה של גיהנם" (יבמות קב:). בזכות הכפרה של הסבל והענוי שעוברים על האדם הוא משיג הצלחה גדולה. חביבים יסורים שמרצים כקרבנות (ספרי ואתחנן לב), סבל הוא יתרון גדול מאוד! מכיוון שאין שום דבר שמכפר מטהר ומרומם את האדם - כמו סבל.

אמנם יש דבר שהוא גדול יותר מסבל ויסורים, אבל הוא דבר מאוד קשה, ניצול הטובות שהקב"ה מיטיב עמנו להתגדל בטהרת המידות ולהתקרב יותר אל ה'. המסילת ישרים (פרק כו) אומר שזה שנהנה מהעוה"ז וכוונתו לקיום חייו נקרא טהור, אבל הנהנה מעוה"ז וכוונתו להתקרב אל ה', זה כבר שייך למדרגת הקדושה. מי שנושם עמוק ומסתכל על השמים הכחולים, וכל לבו שר בתוכו שירה של הודאה להקב"ה, שירתו מצטרפת לשירתו המרוממת של דוד המלך "שִׁירֵי דָּוִד עֲבָדְךָ". ודוד המלך התגדל מאוד מאוד משירים אלו, תחילת התגדולתו של דוד היתה כשבהיותו רועה צאן, כשהיה עם הכבשים שלו באחו המלא בדשא ירוק ליד המים השקטים, הוא הוציא את הנבל שלו ושר להקב"ה "בְּנֵאֹת דְּשָׂא יִרְבִּיצְנִי עַל מֵי מְנַחֹת יְנַהֲלֵנִי", משירה זו שעלתה מתווי נבלו התעלתה נשמתו של דוד עד לשמים, והוא נהיה 'דוד המלך'.

הסבל הוא מעלה גדולה! אבותינו, בזמן שנפשם שבעה ביסורי לחם עוני: "וַיִּמְכְּרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קִשָּׁה בְּחֶמֶר וּבְלִבְנֵים וּבְכָל עַבְדָּה בְּשִׂדָּה אֶת כָּל עַבְדָּתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרְךָ" הפיקו מהיסורים הללו תועלת עצומה, מה"חֶמֶר וּלְבָנִים" הללו הם בנו קומה אחר קומה, את הבנין הרוחני האדיר של עם ישראל, משעה לשעה הם נהיו טובים יותר ויותר. כל הסגולות שהתגלו בעם ישראל בכל הדורות, השגנו על ידי העינוי שעברנו במצרים. עם ישראל חי תמיד את הלימוד של גלות מצרים. קחו דוגמא; בעת שעבד עברי סיים את שנות עבודתו והוא יוצא לחירות, התורה מצוה על האדון להעניק לעבדו מטוב ברכת ביתו, והיא אומרת לו "וַיִּזְכְּרֶתְךָ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאַרְץ מִצְרַיִם ... עַל כֵּן אֲנֹכִי מְצַוְךָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם" (דברים טו טו). העבדות שחווינו במצרים לימדה את עמנו כיצד להבין את סבלם של אחרים. "הָא לְחָמָא עֲנִיא", העינוי הועיל לנו כמו שהלחם מועיל לאדם.

כשנאכל את ה"הָא לְחָמָא עֲנִיא" שלנו - את המצות, אם נחוש לרגע קושי באכילתם, לא נבזז את ההזדמנות הזו להשיג לפחות מידה קטנה של אכילת המצות שאבותינו

אכלו במצרים, אבותינו אכלו שם מצה שהיתה מרה; אכלו אותה כשדמעות בעיניהם, על שחטפו מהם ילדים להשליכם ליאור ולהניחם במקום אבני בנין, אבות יהודיות ואמהות יהודיות בכו, הם נשברו ואולי השתגעו מצרות. אבל הסך הכול, התוצאה הכוללת הייתה שהם הפכו לעם חדש. הם עברו בכור האש! אבל הם טוהרו בכבשן הזה. זו הסיבה שהקב"ה קרא לגלות מצרים "פֹּר הַבְּרָזָל" (דברים ד כ) - בתקופות קדומות התנורים הרגילים היו עשויים חימר, תנור כזה היה מספיק טוב כדי לאפות לחם. אבל כשרצו להמיס מתכות יקרות, בכדי להסיר מהם את הסיגים שמעורבים בתוכם, לא די היה בתנור חימר, לזה זקוקים לכור - תנור שעשוי מברזל, תנור ברזל יכול להגיע למעלות חום גבוהות במיוחד. מצרים היתה כור ברזל רוחני עבור עם ישראל. ואבותינו נמסו מסבל, והם הפכו לנוזלים, ובזה הקב"ה הסיר את כל הזיהומים שהיו מעורבים בנפשותיהם - הם נטהרו שם מכל מידה רעה ותאוה מגונה, נעשו שם כזהב טהור ומזוקק.

בזמן שנאכל את המצה את ה"לְחָם עֲנִיא" בהסיבה, נחשוב שבאמצעות אכילת מצה זו אני רוצה להשתייך לשלמות שאבותינו זכו מכל השיעבוד העוני והיסורים שהיה להם במצרים.

מה ההכרזה "כָּל דְּכַפֵּין יִיתִי וַיִּיכַל"

אחר שהסברנו מהו הלחם שמונח על שולחנו בסעודה זו; "לְחָמָא עֲנִיא" מופלא, אנו מוסיפים ומכריזים: "כָּל דְּכַפֵּין יִיתִי וַיִּיכַל!" - כל מי שרעב, בוא יבוא לאכול. מה המיוחד בהכרזה זו בסעודה זו, הלא יהודים תמיד אומרים כך - זרעו של אברהם תמיד נוהגים כך: "הָלוֹא פָּרַס לְרַעֲב לְחֶמֶךָ וְעֲנִיִּים מְרוֹדִים תָּבִיא בֵּית" (ישעיה נח ז).

שימו לב, אנו אומרים בסמיכות לזה דבר נוסף: "כָּל דְּצָרִיךָ יִיתִי וַיִּפְסַח" - כל מי שצריך, יבוא לאכול מהבשר של קרבן הפסח שיש לנו בסעודתנו. למי מתייחסת הכרזה זו? הלא הפסח נאכל רק למנוייו, מי שאיחר את המועד ולא נתמנה עליו לפני השחיטה, אינו יכול לאכול ממנו. אם כן, הכרזה זו היא 'הודעה למוזמנים בלבד', רק לאלו ששייכים לסעודה זו, מודיעים שיכנסו הביתה לאכול את הפסח! ודוקא כשנשמעת הכרזה כזו, נחוץ לשים לב לעני והמסכן שלא הספיק להמנות על קרבן פסח שלנו, ולומר לו אפילו שאינך יכול לאכול את הפסח איתנו, אבל אנו ניתן לך דברים אחרים, יש הרבה בשר והרבה דגים והרבה מצות - אז אנחנו מזמינים אותו לאכול בכל מקרה.

ההכרזה "הַשְּׂתָא עֲבָדִי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוּרִין"

כעת בא הרגע לדבר על עצמנו, על אלו שזכו ומשתתפים בסעודה חשובה זו. אנו אומרים "הַשְּׂתָא עֲבָדִי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוּרִין". הדבר הראשון שאנחנו מדברים עליו הוא ה"הַשְּׂתָא", אנו אומרים מה מצב חיינו כעת: "עֲבָדִי" - עכשיו אנחנו עבדים. זה אומר; שאנו מכירים בכך, שכעת בהיותנו עדיין בגלות, מכיוון שיש חוקי הארץ שמחייבים אותנו, ויש גם מנהגי הגויים שמשפיעים עלינו, איננו יכולים לממש את רצוננו לחיות את חיינו לגמרי על פי האידאילים שלנו - דרך

התשובה: וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם

אז שמענו את השאלות מהבנים, עכשיו האב אומר: "בני היקרים, שאלתם אותי ארבע קושיות טובות, הקשיבו לתשובה, זהו התירוץ: "עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם", הכל התחיל מזה שהיינו עבדים לפרעה! פרעה היה אדם שמלך במצרים, אבל 'פרעה' הוא גם שם דבר. הרמב"ם () אומר שפרעה הוא היצר הרע. פרעה ששיעבד את ישראל למצרים הוא גם הסמל לנטיית הרע, כי כשיהודי משועבד לאיזה ענין מעניני העולם הזה, בזה שיש לו בחייו שיעבוד מלבד השיעבוד לעבודת ה', הוא כבר משועבד להיצר הרע.

כששמע פרעה שבני ישראל מדברים על "נִלְכָּה נִזְבַּחָה לְאֱלֹהֵינוּ", חשב פרעה בלבו: "איך אני יכול להתמודד עם זה שעם ישראל עדיין חושבים על עבודת ה'? איך אוכל לבטל את זה? ולכן זו היתה תגובתו לבקשתם: "תִּכְבַּד הָעֶבֶדָה עַל הָאֱנָשִׁים וַיַּעֲשֵׂוּ בָהּ" - אני לא אתן להם אפילו קש, אמנם יהיה לי מזה הפסד בתפוקה של עבודת הלבנים, אבל הכל כדאי, כך הם יהיו טרודים עוד יותר! כך גם את השעות הבודדות שהם עוד יכלו לנוח מייצור הלבנים ולחשוב קצת על החיים, הם יצטרכו לבזבז על חיפוש אחר קש. עצה רעה זו היא גם עצת היצר הרע! המסילת ישירים (פרק כא) אומר "כי בהיות השכל טרוד ונחפז בדאגותיו ובעסקיו, אי אפשר לו לפנות אל ההתבוננות הזו ... ואפילו אם השיגו כבר, הנה הטרדות מכריחות את השכל ומערבבות אותו". כשאדם כל כך משועבד מבוקר ועד ערב, שהוא כל כך עסוק עד שהוא לא יכול לממש את מטרת חייו, זו הטרגדיה של הטרגדיות.

"וַיִּוְצְאוּנוּ ה' מִמִּצְרַיִם"

"וַיִּוְצְאוּנוּ ה' מִמִּצְרַיִם" - ה' הוציא אותנו מהעבדות למצרים ונהיינו בני חורין, לכן חג הפסח נקרא "זְמַן חֲרוּתֵנוּ". ברם, המכוון כאן אינו לרעיון החירות הלאומית וגם לא לעצמאות המדינית, אלא לחירות מעבדותנו ליצר הרע, לחירות מדרך החיים של אומות העולם, נחיה כפי שחיו האבות הקדושים, ונהיה עבדי ה' בשלמות כרצוננו. בפרשת 'עבד עברי' כתוב: "כִּי עֲבָדִי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרֶת עֶבֶד" (ויקרא כה מב), כלומר, יציאת מצרים היתה רק חילופין מעבדות לעבדות - מעבדות לפרעה אל עבדות ה', "כשפדה הקב"ה את זרע אברהם, לא פדאן לשם בני חורין אלא לשם עבדים, כשיגזור ולא יהו מקבלין עליהן אומר להם עבדי אתם" (ילקו"ש במדבר טו) הקב"ה אומר לנו, כל המאמצים שהקדשתם בהיותכם עבדים לפרעה, צריכים לעבור לשרת אותי, ולכן אינם יכולים להמכר "מִמִּכְרֶת עֶבֶד" ולהשתעבד לאדון. חג הפסח נקרא "זְמַן חֲרוּתֵנוּ", כי "אֵין לָךְ בֶּן חֲרוּין אֶלָּא מִי שְׁעוּסָק בְּתַלְמוּד תוֹרָה" (אבות ו ב), יצאנו ממצרים כדי להפוך לאומה שעוסקת בתורה - לומדת גמרא.

"וְלָמַעַן תִּסְפָּר"

וה' הוציאנו ממצרים "בְּיַד חֲזָקָה וּבְזַרְעַ נְטוּיָה וּבְמַרְא גָדֹל וּבְאִתּוֹת וּבְמִפְתֵּימִים", "בְּיַד רַמָּה": "בגבורה גבוהה ומפורסמת" (יד ח וברש"י). ה' יכל להוציא אותנו משם בדבר קטן, גם חלום אחד לפרעה, היה בו די כדי לשכנעו להוציאם. אבל

התורה. אבל "לְשִׁנָּה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרֵין", בטוחים אנו בישועת ה', ברור לנו שיגיע זמן שבו נהיה בני חורין לחיות בצורה מושלמת, כפי דרך התורה.

לפחות שלוש פעמים ביום אנו מבקשים על הגאולה. אלו שחושבים שזהו זה - כבר עכשיו אנו חיים את חיינו בשלמות - טועים את הטעות הגדולה ביותר בחייהם, מכיוון שאין להם אפילו את השאיפה לחיות את חייהם כפי תפקידם האמיתי. וכשיגיע היום הגדול בו נעמוד למשפט בפני בית הדין של מעלה; "בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו ... צפית לישועה?" (שבת לא.). זו שאלה יסודית שתישאל לכולם, ולכאורה מה המקום לשאלה זו, ודאי שציפינו הלא התפללנו תמיד את כל התפילות כסדרן? אלא השאלה היא: האם אתה עצמך צפית לישועה, האם הרגשת שהחיים שלך הם לא כמו שאתה רוצה שהם יהיו, ציפית לישועה מתוך שעכשיו אינך יכול לעבוד את ה' יתברך בשלמות כראוי?

אנו אומרים כל יום; "כִּי לִישׁוּעַתְךָ קוִינִי כָּל הַיּוֹם". המשמעות של "כָּל הַיּוֹם" אינה "כָּל יוֹם", אלא "כָּל הַיּוֹם". וזה אומר שבכל רגע של היום, אתה תמיד מודע לעובדה שהיכן שאתה נמצא כעת, זה איננו מקומך האמיתי. כשם שאבותינו התהלכו ברחובות העיר הגדולה בבל, אבל הם לא היו בבליים, כשיהודי התהלך ברחובות רומא, הוא לא היה רומאי, הוא היה יהודי שמתהלך ברחובות העיר הזאת רק מפני שהוא נמצא בגלות. כך יהודי שחי באמריקה אסור לו לשכוח לעולם; אני לא שייך לכאן! אנחנו מחכים ליום הגדול הזה שנגיע לארץ ישראל האמיתית, ארץ הקודש נחלת ה', ואז נמלא את המשימה שלנו לחיות כפי דרך ה' דרך התורה.

שאלת: "מָה נִשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה"

הקב"ה הודיע לנו מדוע הוא אהב את אבינו אברהם: "כִּי יִדְעַתִּי לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנֵי וְאֶת בֵּיתוֹ אֶחָרִי וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" (בראשית יח ט). הרמב"ם אומר במו"נ () , האבות הקדישו את חייהם "לגדל אומה שתשרת את ה'". הם לימדו את בניהם לימודים כאלו, שמהם יימשכו גם זרעם אחריהם להיות דור אחר דור עם שלם של משרתי ה'. העברת המסורת מדור לדור, היא אחד מהתפקידים הכי חשובים, חז"ל אומרים על כל המלמד את בנו או את בן בנו תורה: "מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני" (קידושין ל.).

לכן בליל הסדר, בעת שאנו חוגגים את גאולת ישראל, ה"כִּי יִשְׁאֲלְךָ בְּנֶךָ" תופס חלק כל כך עיקרי - בנך אינו רק אדם יחיד, הוא החוליה הבאה אחריך בשרשרת הדורות. זה דרכו של עם ישראל: "דוֹר לְדוֹר יִשְׁבַּח מַעֲשֵׂיךָ וּגְבוּרָתֶיךָ וַיְגִידוּ" (תהילים קמה ד). כאשר הדור הצעיר משכיל לפנות אל הדור הישן, ומבקש לקבל מהם את דרך התורה, זו ההשכלה האמיתית והחוכמה הגדולה. המלבי"ם () מפרש על שאלת החכם: "מָה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צָנָה ה' אֶלְקֵינוּ אֶתְכֶם", שזה טעות לחשוב כי ה"חכם" הוא מי שצבר הרבה מידע, החכם הוא מי שרוצה ללמוד ולדעת, ולכן בליל הסדר אפילו ילד קטן ששואל את אביו; "מָה נִשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה" - נקרא "חכם".

ואמנם הקביעות היא פעם ביום ופעם בלילה, אבל לא רק אז, דוד המלך אומר: "טוב להדות לה', ולזמר לשמן עליון. להגיד בבקר חסדך, וְאַמוֹנַתְךָ בְּלִילוֹת". וכי רק בבוקר ובלילה טוב להודות לה' - מה עם משך הזמן שבין הבוקר והלילה? הביאור הוא כך, מהבוקר ועד לילה, זה מה שתעשה כל היום להודות לה'. זוהי 'עבודת החיים' של כל יהודי; להודות לה'! באומה היהודית דיברו ללא הרף על יציאת מצרים. ירמיהו הנביא אומר (טז יד) שבאחרית הימים בזמן הגאולה "לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים", ונוכל ללמוד מזה שבתקופתו של ירמיהו כשאנשים הוצרכו להשבע נהגו להשבע ב"ה' שהוציא אותנו ממצרים", כי הענין של יציאת מצרים היה דבר ששגור על לשונם כל היום, תמיד הודו לה' על יציאת מצרים. לכן, שמרו בדעתכם את הענין של יציאת מצרים, וזכרו שיצאנו ממצרים למטרה כפי שה' אמר לנו: "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים" - הוצאתי אתכם כדי שתוכלו לשרת את ה'. וזו האחריות הגדולה של יציאת מצרים - כל מי חיך.

"ברוך המקום, ברוך הוא"

ההמשך הוא, שכתוצאה מלימוד הנושא של יציאת מצרים, אנו הולכים כל חיינו לומר את המילים האלה "ברוך המקום, ברוך הוא" על שהוציאנו ממצרים. וזה אומר שבכל עשייה שאנחנו עושים, אנו מודים להקדוש ברוך הוא על יציאת מצרים. בין שאתה אומר ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שהכל נהיה בדברו, או אשר קדשנו במצוותיו וציונו להניח תפילין, כל מה שאתה עושה בעולם הזה כדי לשרת את הקב"ה, זו הכרת הטוב על שהוא הוציא אותך ממצרים. אפילו במסית לעבוד ע"ז, פירשה התורה שהוא חייב מיתה: "כי בקש להדיחך מעל ה' אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים" (דברים יג יא). חלק מחטאו הנורא הוא, העובדה שבהסתתו יש גם כפיית טובה בזה שה' הוציא אותנו ממצרים.

וכשכבר אנו עסוקים בהודאה, מפרשת לנו ההגדה, שהדבר הראשון והגדול שעלינו להודות לה' הוא "ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא" - התורה היא הגדולה מכל המתנות שהקב"ה נתן לנו. ואז, אחרי הודאה זו ההגדה מתחילה לפרש את השאלות והתשובות לבנים. "ואת עמלנו - אלו הבנים" - כל עמלנו, כל עבודתנו כאומה, ועבודתנו כיחידים, היא לגדל את בנינו לתורה. ולכן הלימוד לבנים מה היא ההודאה שאנו מודים בלילה זה לה' על שהוציאנו מצרים, הוא הדבר החשוב שמתפרש מיד עם תחילת ההגדה.

"רשע מה הוא אומר?"

אל תטעו, הרשע הזה הוא ילד חרדי שלומד תורה, הוא יושב בסדר של אביו, הוא אוכל מצה ומרור ועושה כל מה שנדרש ממנו. ולא עוד אלא שזה גם מה שבעתיד הוא הולך לעשות עם ילדיו! הרשע הזה ח"ו לא ויתר על התורה. אז מה היא רשעתו של הרשע? הרשעות כאן זה משהו מאוד נסתר, ורק האב הוא מספיק חכם כדי לחוש בה.

הקב"ה הקשה את ליבו של פרעה שאפילו העובדה שכבר "אבדה מצרים" (י ז) לא תשפיע עליו להסכים להוציאם. הקב"ה הסיר מפרעה את רצונו החופשי, זה מקרה יוצא דופן!

הסיבה לכך היתה "למען שתי אתי אלה בקרבן. ולמען תספר באזני בן ובן בןך את אשר התעללתי במצרים ואת אתי אשר שמתי בם - וידעתם כי אני ה'". (שמות י א ב). הקב"ה עשה את האותות האלו במצרים, כדי שנספר ונעביר אותם לבנינו ולצאצאינו, ומזה יהיה "וידעתם כי אני ה'", גם דורותינו הבאים אחרינו יידעו את ה'. ובעת שה' התגלה לנו במתן תורה, הוא אמר "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" - כאומר לנו; הלא אתם כבר יודעים ש"אנכי ה' אלקיך", כי הרי כבר התגלית לך בעת "אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". ללימוד וסיפור של הניסים שהיו ביציאת מצרים יש איפוא עבורנו חשיבות עליונה, וחובה עלינו לדבר עליהם. הדרך בה יצאנו ממצרים הוא הלימוד שאנו למדים מחג הפסח, וזה מה שאנחנו צריכים לספר לבנינו בליל הסדר.

"מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים"

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק. והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה". הסיפור הזה לא היה לימוד של דברים חדשים, האנשים האלה היו גדולי עולם, הם כבר למדו את סיפור יציאת מצרים בדקדוק גדול ובעיון עצום בשנים קודמות. אבל בלילה הזה הם שבו ושינו את נפלאות ה' אפילו בדברים הידועים להם, בלילה הזה במיוחד, הסיפור של ניסי מצרים בפירוט של אחד לאחד, הוא עבודת ה' מופלאה. בחז"ל (זוה"ק שמות מא:) איתא "לספר בשבח יציאת מצרים, היא חובה על בן אדם לדבר בשבח זה לעולמים, באותה שעה כנגס הקדוש ברוך הוא לכל הפמליא שלו, ואמר להם: לכו ותשמעו את ספור השבח שלי שמדברים הבנים שלי ושמחים בגאולתי. אז כלם מתכנסים, ובאים ומתחברים עם ישראל, ושומעים ספור השבח ששמחים בחנות גאולת אדונם. אז באים ומודים לקדוש ברוך הוא על כל אותם נסים וגבורות, ומודים לו על העם הקדוש שיש לו בארץ ששמחים בשמחת הגאולה של אדונם". בלילה זה, הדיבורים שלנו בסיפור יציאת מצרים עולים לשמים ועושים נחת רוח להקב"ה. ולכן כל מי שמתאמץ יותר: "הרי זה משבח"!

ועכשיו עם הקדמה זו אנו מקשיבים לדברי רבי אלעזר בן עזריה על החשיבות של זכירת יציאת מצרים. "אמר אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדךשה בן זומא. רבי אלעזר היה בערך בן י"ח שנים, אבל עמל התורה שלו היה בהקף של מי שחי כבר שבעים שנה, ולכן הוא התמנה לריש מתיבתא במקום רבן גמליאל. וזה מה שאמר רבי אלעזר: מכל התורה שלמדתי בחיי, התברר לי שודאי הוא שיש חובה על כל אחד להודות לה' על יציאת מצרים לפחות פעם ביום ופעם בלילה, אבל לא זכיתי למצוא רמז מפורש לזה בתורה, ובן זומא הוא שמצא את הרמז לזה.

זאת אפשר להיות חלק מהחברה המצרית: "לפי שהיו פושעים בישראל שהיה להן פטרונין מן המצריים והיה להן שם עושר וכבוד - ולא היו רוצים לצאת". (שמו"ר יד). והסוף היה, שרשעים אלו מתו בשלשת ימי אפלה. רק אלו שהבינו את ה'מסר', לא חיפשו עצות אלא הקשו ערפם במסירות נפש מול המצרים, הם שמרו על זהותם כיהודים, ולא שינו את לבושם ולא את לשונם, למרות הסבל הגדול שהיה כרוך בכך, הם שנגאלו ויצאו ממצרים. ולכן התשובה לרשע היא: "ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל - כפר בעקר. ואף אתה הקהה את שניו ואמר לו ... אילו הייה שם, לא הייה נגאל". רק מי שלא חיפש את קרבת המצרים, וקיבל בשמחה את היסורים שהוא סובל על היותו יהודי, הם אלה שיצאו ממצרים.

"בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך"

"יכול מראש חדש, תלמוד לומר ביום ההוא, אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד לומר בעבור זה - בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך". היה מקום לומר שברצוננו להתייחס ליציאת מצרים, נתייחס להתחלה - ראש חדש ניסן, הרי מחודש ניסן התחילו עשרת המכות שהכה ה' את מצרים, או שלפחות נתייחס ליום הקרבת קרבן הפסח, שהוא הקרבן שאנו מקריבים לה' בהודאה על הגאולה. אבל התורה לימדה אותנו שרק ה'שעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך" היא הזמן המתאים להודות על הגאולה. וזה מלמד אותנו מה העיקר בגאולה, לא הפסקת השיעבוד, ולא שיחרור האומה משליטת פרעה ועבדיו, עיקר הגאולה הוא מה שמעתה אנו עם ה' העסוקים כל הזמן בקיום מצוות ה', ולכן דוקא כשהמצה והמרור מונחים לפנינו לקיים בהם מצוותם, נראית לנו עיקר הגאולה, ואז זה הזמן המתאים להודות לה' עליה.

פסח, מצה, מרור

"רִבֵּן גַּמְלִיאֵל הִיא אוֹמֵר: כָּל שְׂלֵא אָמַר
שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלוּ בַּפֶּסַח, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ,
וְאֵלוּ הֵן: פֶּסַח, מִצֵּה וּמְרֹר."

שלושת הסמלים הבולטים ביותר בליל הפסח הם פסח, מצה, ומרור. מכיוון שאלו הם שלושת הסמלים המרכזיים של החג, כדאי לדון בכל אחד מהם בנפרד.

פסח

"חג הפסח - חג המצות"

בלילה זה, ליל ט"ו בניסן, מתחברים יחד שתי עיניים, האחד "חג הפסח" והשני "חג המצות". "חג הפסח" הוא יום י"ד בניסן - יום שחיטת והקרבת קרבן פסח, ולענין הקרבן, ליל ט"ו נמשך אחר היום שעבר - כלומר יום י"ד בניסן, לכן, יום י"ד והלילה שאחריו ליל ט"ו, הוא הזמן של "חג הפסח".

על שאלת הרשע "מה העבדה הזאת לכם? - אומר הירושלמי (פסחים פרק י ד) ששאלתו היא "מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה". כשנשים לב נראה, יש כל כך הרבה דברים במצוות הפסח שהוא יכול היה להזכיר: העדות, החוקים, המשפטים - שהם פרטי ההלכות שאנו שומרים לקיים, אבל הוא בחר דוקא בעבודה. עבודת ה', לשרת את ה', זה דבר נפלא, אבל העבודה מתייחדת בזה שנכלל בה הרבה עשייה של מעשים, ולכן הוא בחר לשאול על העבודה "מה העבדה הזאת לכם". בשאלתו דוקא על העבודה, נשמע 'צליל' של תמיהה "מה אתם עובדים קשה כל כך", וזה גילוי על מה שבלבו, הוא מרגיש בלבו שהעבודה היא טירחה שנוהגים לעשות אותה כל שנה מחדש כי ככה זה הולך, אין ברירה "זה מה שצריך לעשות", לשרת את ה' הוא טורח עבורו, זו הסיבה שהוא שאל דוקא שאלה זו. וזה רשעו, אין לו את האושר ואת השמחה בזמן שהוא עושה מצוות - הלב שלו לא נמצא עם זה.

במצרים היו כאלה רשעים, גם הם עשו וקיימו את כל מה שצריך כמו כולם, אלא שעשייתם היתה רק מצוות אנשים מלומדה משהו 'בלי לב', הם עשו מה שצריך לעשות כי זה מה ש'כולם' נוהגים לעשות. ולכן בעת נסיון, כשהם ראו את כל הקושי שהיהודים עוברים במצרים אך ורק משום שהם נראים כיהודים, הם חשבו שלהשאר כעת יהודי עם כל ה'סממנים' זה בעצם לעבור סבל גדול על משהו שפשוט לא כדאי לסבול עבורו. היה קשה להם לקבל שכדאי להתעקש על הלבוש והשפה והשמות היהודיים, כשכל זה כרוך בכל כך הרבה שיעבוד ועינוי. בליבם הם נכנעו למצב, שכעת זה לא כל כך מציאותי להיות יהודי 'רשמי' כמקודם, וחיפשו עצות לצאת הסבל הזה. ואמנם הם שינו קצת פה ושם, ובסופו של דבר הם הצליחו להקל מעליהם את הסבל והעינוי הנורא שסבלו היהודים במצרים. אבל כשבסוף הגיעה שעת הגאולה, אמנם הם השתתפו יחד עם כולם בשמחה כשמה רבינו בישר את בשורת הגאולה של עם ישראל, אבל מאחר שלא השתתפו בעינוי והעבודות של אחיהם, הם גם לא קיבלו את המעלה והרוממות של אחיהם, וכשכל אחיהם שעד עתה היו עבדי פרעה, יצאו בשמחה ובששון מעבדות לפרעה אל עבדות ה', הם בלבם פנימה לא ששו ושמחו לקבל על עצמם עתה את עול עבודת ה'.

"אילו הייה שם, לא הייה נגאל".

והיו כאלה שנפלו עוד יותר, על הכתוב "וְחִמְשִׁים עֶלּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" דרשו חז"ל שרובם של ישראל לא יצאו ממצרים - הם היו רשעים והם מתו בשלשת ימי אפלה. הסיבה לכך היתה, כי כשמת יוסף שהיה המשנה למלך ודאג לאחיו היהודים, היו הרבה מהמון העם שהרגישו שהקרקע נשמטת מתחת רגליהם, והם חיפשו עצות איך להסתדר במצב החדש, כאמצעי להשתלבות בחברה הגבוהה של מצרים, הם הפרו ברית מילה שציינה את עם ישראל. כדי שההבדלה בין ישראל למצרים תמשיך להשמר "הפך הקדוש ברוך הוא האהבה שהיו המצריים אוהבין אותן לשנאה" (שמו"ר א), וכשהתחילו הרדיפות ע"י העם המצרי, היו כאלו שלא קיבלו את ה'מסר', וחיפשו וגם מצאו, דרכים איך בכל

שמביאין עולה שנשחטת בצפון העזרה, ותבוא ותזכה למשיח, אומה שמביאה עולות ושלמים ששחיטתם בצפון ובדרום. כל בני נח נקראים "אנשי הצפון" ואילו עם ישראל נקראו אנשי "צפון ודרום". זה דבר שקשה להבין, מה הצפון והדרום קשור להבדל בינינו לבין העמים?

"עולה" משמעו "עולה", הקרבה שהיא "העֲלָאָה": שריפה מוחלטת של קרבן על מזבח, וזהו ענינו של קרבן, הקרבת הבהמה כליל לה', המקריב שחט את הבהמה, הניח אותה על המזבח, שם היא נשרפה באש, וכשהאש העלתה את הבשר באש, היא סימלה כביטוי של אמונה, של דבקות נאמנה, בהקב"ה. המקריב הביא לקב"ה משהו כדי להראות לו את אהבתו ותודתו אליו. הקרבן היה חילופי בעליו, הוא רוצה לשרוף את עצמו כמנחה לפניו, במקום זאת, כתחליף הוא שורף בתודה קרבן להקב"ה.

ובשעה שהוא מעלה בדבקות את הכל לה' יתברך - האם ייתכן שהמקריב יאכל חלק מהקורבן? איש מעולם לא חשב לאכול את המנחה שהקריב לה'. זו הייתה צורת הקרבן לה', שהשתמשו בה מימות עולם, בכל ההיסטוריה, הייתה רק הקרבה של עולה שכולה נשרפת לה' כקרבן. מעולם לא הייתה קרבן שמישהו אכל ממנו אי פעם. אדם הראשון הקריב קרבן עולה, נח הקריב קרבן עולה. מעולם לא היה שום בקרבן שום דבר מלבד זה שהקרבן כולו נשרף.

האם אדם יכול לאכול מבשר הקרבן?!

הפעם הראשונה בהיסטוריה שאנו מגלים אכילת קרבן על ידי המקריב, הייתה בהקרבת קרבן פסח במצרים. זו הייתה מהפכה; הפעם הראשונה שמישהו הורשה לקחת חלק בבשר קרבן שהוקרב לה' היתה בקרבן פסח. ורק מכאן ואילך, רואים אצל עם ישראל הקרבת קרבנות כזו, בנוסף להקרבנות עולות, יש להם גם קרבנות שיש בהם אכילה לאדם המקריב. וזה היה מהפכני. עם שיכול לאכול את הקרבנות?!

לאכול מהקורבן לה'? מה זה אומר?!

המשמעות היא, שהעם הזה אינו נמנה כחלק מכלל אומות העולם. פירושו שביציאת מצרים עם ישראל לא רק יצא ממצרים אלא הם גם הוצאו והובדלו ונפרדו מכל האנושות. מעתה כשאתה מדבר על "המין האנושי" אתה לא כולל את עם ישראל. במצות קרבן פסח התורה מלמדת אותנו: היהודי אינו חבר במין האנושי! מכיוון ששום אדם לא יעז לאכול מקרבנות ה'.

"בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל"

וזה היה החידוש הגדול שמשם רבינו השמיע לפרעה, דברים שמעולם לא נשמעו קודם: "כֹּה אָמַר ה' בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות ד, כב) - משה רבינו אמר לפרעה, כל מה שאתה מחשיב את האומה המצרית כאומה נבחרת, אומה שמפני חשיבותה זכותה לשלוט על העולם ועל עם ישראל, הכל זה טעות: ה' בורא העולם והאדם אומר לך פרעה: דע לך! הבן האהוב עלי הוא עם ישראל! ישראל הם עם קדוש לה'! זה מה שאומר שנתברר מעתה והלאה מעלתו של היהודי, גופו של כל אחד מישראל כה קדוש, עד שאכילתו מהווה דבר מקביל לשריפת הקרבן לה' על המזבח. כמו

"חג המצות" מתחיל מליל ט"ו ואילך, ולמשך שבעת ימים הוא הזמן של "חג המצות". נמצא שבביל ט"ו, מתחברים יחד מצוות "חג הפסח" עם מצוות "חג המצות" - מצות אכילת בשר קרבן הפסח עם מצות אכילת מצה ומרור. נבאר מה ענינו של "חג הפסח".

פסח: "עַל שׁוֹם שְׁפֶסֶח הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתֵי אַבּוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם"

הפירוש של המילה "פסח" היא לדלג על משהו, וזה מתייחס למה שבמכת בכורות, כשבכל בתי מצרים עבר מלאך המשחית, והרג והשחית לגמרי כל דבר שהיה בו אפילו איזה צד רחוק של בכורה בלא יוצא מהכלל, אפילו דמויותיהם וגופותיהם של הבכורים שכבר מתו הושחתו, דילג המלאך הזה על הבתים שהיו בהם בכורים מבני ישראל. גם בשאר ט' המכות שה' הכה את המצרים, הובדלו בני ישראל ולא לקו עם המצרים, ואם כן, עלינו להבין מה היה כל כך חשוב באירוע הזה שהמשחית דילג על בתי בני ישראל, עד שהוא ראוי להקבע כיום טוב נפרד, ב"ד בניסן?

בפשוטו - בהבנה הפשוטה ביותר, בליל מכת בכורות ה', נתן "רשות למשחית" להרוג את בכורי מצרים, והגמ' אומרת שמשום "רשות" זו נצטוו בני ישראל "וְאֶתֶם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר", כי הכלל הוא שכיון שניתן "רשות למשחית" אינו מבחין בין צדיקים לרשעים (ב"ק ס.). זהו כחו של "מלאך המשחית" - להשחית ולמחוק לחלוטין. אם אנו רוצים לקבל דוגמה לכך, אנו יכולים לראות מהרבה מאוד האומות שידוע לנו שהיו ענקיות במספרן ובכוחן, היתה להם תרבות פורחת שהרשימה את כל העולם, וכיום לא נשאר מהם ומתרבותם המפוארת אלא שרידי ערים חרבות בלבד - מדבר או ג'ונגל.

לכן העובדה שבאותו לילה פסח מלאך המשחית על בתי בני ישראל היא חשובה כל כך. הצלה זו יש לה משמעות שונה מכל הצלה שהיתה לעם ישראל עד עתה משאר ט' המכות, כי הצלה מ"משחית" יכולה להיות רק כשיש הבדלה יסודית מאוד בין המציאות של שתי העמים - העם המצרי ועם ישראל. הבדלה שהראתה בעליל את נצחיותו של עם ישראל. הקב"ה אמר לעם ישראל הבטחה ביד הנביא מלאכי, "כִּי אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי וְאֶתֶם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְּלִיתֶם" (ג'ו). וזו גם ההבטחה שנתגלתה באותו הלילה של פסח. לכן דילוג זה ראוי לקבוע עליו חג בפני עצמו "חג הפסח". וכשאנו אוכלים את המצה זכר לקרבן פסח - אנו צריכים לחשוב על כך.

עם ישראל אנשי "צפון דרום"

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כֹּל בֶּן נָכָר לֹא יֹאכַל בו" (שמות יב מג). ציווי זה על אכילת קרבן פסח יש לו משמעות אדירה, משמעות שקשה לנו מאוד לתפוס אותה גם לאחר ששמענו אותה מוסברת, ולוקח שנים רבות עד שנפנים אותה פנימה.

הגמ' במסכת זבחים (קטז.) מביאה שמאן דס"ל שבני נח לא הקריבו שלמים, דרש את זה מהכתוב "עוֹרֵי צֶפּוֹן וּבּוֹאֵי תִימָן": "תתנער אומה שמעשיה בצפון, ותבוא אומה שמעשיה בצפון ובדרום. כלומר, יתנערו מהעולם בני נח

החביבות המעולה "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנַתְּנָן לָהֶם כְּלֵי חֲמֻדָּה". וזהו שאמר משה רבינו לפרעה, מעל ומעבר לכל החשיבות האנושית שידועה לך, עומדת ונמצאת החשיבות העליונה של עם ישראל: "כֹּה אָמַר ה' בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל", ה'בכורה האנושית' שייכת אך ורק לעם ישראל. ולכן, אף אנו למרות שאין לנו כעת את האפשרות לקיים את מצות הקרבת קרבן פסח ואכילתו, כשנאכל את חתיכת המצות של האפיקומן לזכר קרבן פסח, נזכור את כל זה.

מצה

"וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַמִּצְוֹת"

הפירוש הפשוט ידוע לכולם, המצות צריכות שמירה מחימוץ, בואו נבין עכשיו מה שמירה זו באה ללמדנו.

בחז"ל (זו"ח יתרו) איתא שרבי יוסי זעירא שאל לרשב"י, מהו זה שהקב"ה משבח "אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", הלא הוא הבטיח לאברהם אבינו ע"ה להוציאם משם, והשיב לו רשב"י כי הקב"ה הבטיח להוציאם מארץ מצרים ולא ממקום אחר, אבל ישראל נכנסו ונדבקו במ"ט שערי טומאה, ועשה הקב"ה עמהם טובה והוציאם משערים אלו והכניסם בנ' שערי טהרה וקדושה. דבר ראשון עלינו לדעת, אפילו שהם ירדו לדרגה כל כך נמוכה במצרים, עדיין הם אהבו את ה', כי הם היו זרעו של אברהם אבינו: "זָרַע אֲבְרָהָם אֶהְיֶה" (ישעיה מא ח) - אברהם נקרא "ידיד ה'" ובניו אחריו אהבו את ה' - אין עוררין על כך. היינו אומה יפה. תבחינו בחלק קטן משמותיהם: אליצור בן שדיאור; אליצור "ה' צורי" בן שדיאור "ש'ד'י אורי". שלומיאל בן צורישידי - אהה, איזה שם מפואר! שלומיאל "ה' הוא שלומי" צורישידי "ש'ד'י הוא צורי". עמינדב - עמי מתנדב ללכת בעקבות הקב"ה לשרת אותו. וכן שאר השמות, שמות האלה הם רק דוגמה, הם הוזכרו בתורה מכיוון שהם היו מנהיגי שבטיהם, אך הם לא נבחרו כמנהיגים בגלל שמם. האומה היהודית הייתה מאוהבת בקדוש ברוך הוא. את זה אתה צריך לדעת. ונשאלת השאלה אם כן מה פשר הדברים, איך אנשים נעלים כאלו, היו בדרגה רוחנית כל כך נמוכה; מ"ט שערי טומאה? ואם זו היתה ירידתם, מדוע הקב"ה גאלם משם, מדוע הם זכו להבחר להיות עם ה'?' עלינו לשאול שאלה נוספת: אם אבותינו היו בדרגה המ"ט של טומאה, אז באיזה שער היו המצרים עצמם?

התשובה היא, שבנ"י דוקא משום מעלתם שהם ה'עם הנבחר', היתה עליהם כזו הבחנה שחטאיהם הורידים למ"ט שערי טומאה. כשאנחנו מודדים את דרגות החום והקור של כדור הארץ, אנו משתמשים במדחום שמוודד עד מאה מעלות חום, עלינו להבין שזה בעצם כלום לעומת דרגות החום והקור האפשריים, ובכל זאת אנו מודדים בכזה מדחום את מעלות החום והקור, מכיוון שהשינויים והתנודות שמעלות חום וקור שכדור יכול לסבול הם בטווח קטן מאוד - לא נוכל להתקיים אם זה יהיה קצת יותר קר או קצת יותר חם. לכן המדחום שלנו הוא רק מדחום "קטן", הוא מודד רק כמאה מעלות. אבל אם תמדוד את חום כדור הארץ במדחום מוחלט, מדחום ללא הגבלה לקור שמתחת לאפס, וללא הגבלה לחום שמעל האפס, במדחום הענק הזה, אפילו אם

שאתה שורף על המזבח קרבן לה', כך גם אתה יכול לשים קדשים בתוך הגוף היהודי שיאכל אותו, וזה יחשב כהקרבת קרבן; כל אחד מעם ישראל מספיק קדוש כדי להיות מזבח לה'. אם אתה יכול לאכול מהקורבן, אז אתה לא חלק מהאנושות. אתה משהו הרבה יותר.

ולכן הגמ' במסכת זבחים דורשת את הפסוק שמדבר על זמן הגאולה "עוֹרֵי צִפּוֹן וּבּוֹאֵי תִימָן": "תתנער אומה שמעשיה בצפון, ותבוא אומה שמעשיה בצפון ובדרום". כלומר קול קורא לאומות העולם בימות המשיח, פנו מקום לעם ישראל שמרוממים מעל לכל עם - עם קדוש שאפילו גופם כל כך קדוש שהם יכולים לאכול מהקרבנות. וזה החידוש הגדול של מצות אכילת הבשר של קרבן פסח.

"חֲבִיב אָדָם"

אם נרצה להבין את ההשפעה של ההוראה הזו קצת יותר, שימו לב למה שאומרים חכמינו: "חֲבִיב אָדָם שְׁנַבְּרָא בְּצֻלָם" (אבות ג יד). זאת אומרת שכל אדם ששומר על שבע מצות בני נח, אפילו אם רמת השגתו האנושית פשוטה מאוד, הוא יותר חביב מכל הבריאה הענקית, הארץ וכל המערכות המופלאות של כוכבי השמים. כדי להבין זאת כמו שצריך, הייתם צריכים לשבת בבדידות ולהרהר על כך עד סוף חייכם. הסבא מסלובודקה, זיכרונו לברכה, דיבר ארבעים שנה בנושא זה - והוא לא מיצה את זה. זה כל כך עמוק, מה שהתורה מלמדת על גדלות האנושות.

ומתוך ידיעה זו נשאלת השאלה, אם הנברא הזה 'אדם', הוא בריאה כל כך חשובה, מדוע דוקא האדם הוא הבריאה היחידה שהקב"ה ברא ממנו רק "זוג אחד" בלבד - איש ואשה. הוא יכול היה להתחיל עם אוכלוסיית עולם מלא באנשים. והתשובה היא, הקב"ה רצה שהאדם יכיר וידע את ערכו. המשנה (סנהדרין לז), אומרת "לפיכך נברא אדם יחידי ... לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"; אחת מהסיבות שהקב"ה ברא את האדם יחידי, הוא כדי שתהיה לו ההבנה ש"בשבילי נברא העולם", שייבן שהאדם הוא בעל חשיבות כה עצומה, שכדאי ליצור את היקום כולו רק עבורו.

המשנה מוסיפה ללמד, מדוע באמת האדם חביב מכל הבריאה? "חֲבִיבָה יְתָרָה נוֹדַעַת לוֹ - שְׁנַבְּרָא בְּצֻלָם". הפירוש של 'בצלם' הוא; גילוי אלקות ה' בעולם, משתקפת באדם כצל השמש המשתקף על הארץ. וההשתקפות הזו באדם נותנת כזו חשיבות לאדם, עד שהוא ראוי שכל היקום יוצר רק בשבילו.

"חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל"

עכשיו שימו לב לשלב הבא; "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל, שְׁנַתְּנָן לָהֶם כְּלֵי חֲמֻדָּה; חֲבִיבָה יְתָרָה נוֹדַעַת לָהֶם, שְׁנַתְּנָן לָהֶם כְּלֵי חֲמֻדָּה שְׁבוּ נִבְרָא הָעוֹלָם". מה מחדשת חביבות זו עוד, הלא כבר אמרנו ש"חביב אדם", הרי כל אדם הוא חביב מפני שהוא "נברא בצלם". אלא התנא בא לומר לך, זה שחביב אדם שנברא ב'צלם', זהו רק הרקע והבסיס לחשיבות שלמעלה ממנה, אם אתה רוצה לדעת מה היא החשיבות האמיתית של אדם שנברא ב'צלם', דע לך: ישראל הם אלו שיש להם את

מעשיך, כדוגמת מה שהקב"ה "חישב את הקץ" שלא נשקע במצרים יותר מדאי.

"וְלֹא יָכֹלוּ לְהִתְמַהֵמָה"

עד עכשיו פרעה היה עקשן כסלע. משה הלך אליו פעם אחר פעם, מכות קשות ומגוונות הוטלו עליו. ארצו כמעט אבדה תחת המכות. אבל פרעה סירב לזוז. אבל כשהקב"ה הגיע לאותו הרגע שהוא "חישב" - כשהחליט שהם לא יכולים להישאר במצרים עוד - אז פרעה קם באמצע הלילה, ורץ אחרי משה ואמר: "קומו צאו מתוך עמי!" לשעבר הייתם עבדי פרעה, מיכן והילך אתם עבדי ה' (ירושלמי פסחים לז). כשהגיע הרגע שהקב"ה חפץ, לא היה צורך ללכת לפרעה ולבקש ממנו טובות, תיכף ומיד בלי כל השהייה "כִּי גָרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם", המצרים עצמם אחזו בידו של כל אחד ואחד מהם ושלחו אותם!

וזו הסיבה שבאותו לילה של יציאת מצרים נאמר להם לאכול רק מצות: "וַיֹּאפֹה אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חֻמָּץ, כִּי גָרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֹלוּ לְהִתְמַהֵמָה", כדי שיבינו שכעת כבר מאוחר מאוד, הסכנה גדולה מאוד, עוד רגע של שהות במצרים והם כבר ישקעו יותר מדאי שם, נאמר להם אין לכם זמן להמתין עד שתחמיץ העיסה, הצילו את עצמכם קומו וצאו הרגע ממצרים! אחרת, אולי אפילו תהיו האומה הטובה שבכל האומות, אבל לא העם הנבחר! ה' רוצה שנהיה האומה המושלמת, המופרדת מהאנושות לחלוטין.

וזו מה שאנחנו צריכים ללמוד מהמצות: אנו רואים איך שבתחילה עוד היה לפרעה בחירה חפשית, אבל כשהגיע הזמן נלקחה ממנו זכות זו; ירידה רוחנית יכולה להמשיך תקופה ארוכה, אבל יכול להגיע זמן והכל כבר נהיה מאוחר מדי. וגם בחיים האישיים, האדם צריך לדעת: שיכול להגיע זמן שזה מדי מאוחר, אם אתה מחכה עוד דקה אז הכל אבוד לנצח. כל אדם מצוה "וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַמִּצְוֹת" היזהר ושמור על חייך. מכיוון שאם עברת שלב מסוים, זה כבר לא מצה, זה הופך לחמץ. תאבד את רצונך החופשי, ותתנתק מכל הזדמנויות נוספות.

מרור

"מְרֹרֵי זֶה שְׂאֵנוּ אוֹכְלִים"

אנו אומרים "מְרֹרֵי זֶה": ואנו מצביעים על העשב המר הזה שמונח לפנינו. חכמינו אומרים, כי "מרור" הוא מין מסוים של ירק עלים - שבמקור טעמו אינו מר כלל. אבל כשהוא נשאר טמון באדמה למשך זמן נוסף טעמו הופך למריר. הגמ' בירושלמי פסחים (יח.) אומרת "מה חזרת תחילתה מתוק וסופה מר כך עשו המצריים לאבותינו במצרים בתחילה במיטב הארץ הושב את אביך ואת אחיך, ואח"כ וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים". יש כאן לימוד חשוב מאוד עבורנו, יוסף הצדיק היה דמות נערצת במצרים, הוא היה גיבור עבורם, ובנ"י אהבו את זה; זה טבעי. ואין ספק שבמידה מסוימת הם ראו את המצרים כחברים; הם הביטו בהם בעיניים טובות. אבל הקב"ה לא

נבחין משהו, נבחין קטן מאוד - אותו שטח קטן במדחום שהטמפרטורת "שלנו" משתנים. גם בעולמנו ישנם מדחומים שונים לשימושים שונים. אני אתן לך משל. כאן יש מדחום שאתה משתמש כשאתה אופה. את מדחום האפייה הזה, אתם לא מתכוונים לדחוף ללוע של ילד - כי זה לא היה נרשם. גם אם הילד שיש לו חום גבוה, החום הזה לעולם לא יירשם על מדחום לתנור. ואם יש לכם את מדחום האפייה הזה, ועכשיו יש לכם תנור שבו אתם עומדים להמיס מתכת - אתם ממיסים עפרות - אז אפילו במדחום התנור לאפות לא תירשם דרגת החום הרצויה. אז זה תלוי למה משמש המדחום.

מה שחז"ל אמרו שאבותינו הגיעו לירידה עד שער המ"ט של טומאה, פירושו שהיה "מדחום" מיוחד שהקדוש ברוך הוא השתמש אך ורק בכדי למדוד את בני עמו, מדחום מאוד קפדני. ולפי מדחום זה הם היו ברמה הרוחנית של המ"ט של הטומאה. ואיפה היו המצרים? הם חיים על מדחום אחר לגמרי. המדחום שלהם ארוך מאוד, והם היו למטה בתחתית, הם היו אלף מעלות מינוס. נקח לדוגמא, הנביא יחזקאל (כ טז) הוכיח תוכחה קשה מאוד על זה שעם ישראל "אֶת שְׁבִתוֹתַי חָלְלוּ" בצאתם ממצרים. ובמה מדובר, במשך הארבעים שנה, היה רק פעם אחת חילול שבת - ע"י המקושש, אומה שמנתה כמה מיליונים, ובמשך יותר מארבעים שנה, היו רק מקרה בודד אחד, זה דוגמא למדחום שמשמש את בני ישראל, במדחום שלהם אפילו מעשה של יחיד כבר נחשב על הכלל כולו "שְׁבִתוֹתַי חָלְלוּ".

הקב"ה לא בחר בעם ישראל בתור 'עם אחד משאר העמים'. הוא בחר בנו כעם שהתרומם הרבה מעבר לשאר האומות. ובהתאם לבחירה זו אנו זקוקים לשלמות שאינה נתפסת כתביעה וטענה אצל שאר האומות העולם. העובדה שהיהודי טוב יותר מטובי עמי העולם היא אמת, אבל היא איננה מספיק טוב בשביל מה שנדרש מיהודי. וזו הסיבה שעם ישראל חייב תמיד להיות על המשמר למנוע של כל שינוי הטמפרטורה הקל ביותר. זהו הלימוד מ"וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַמִּצְוֹת", עם ישראל תשמרו את עצמכם כפי ערככם!

"בְּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטָחְתּוֹ לְיִשְׂרָאֵל - שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֹשֵׁב אֶת הַקֶּץ"

בברית בין הבתרים הקב"ה אמר לאברהם אבינו ע"ה "וְעַבְדוֹם וְעֵנּוּ אֶתְּם אַרְבַּע מְאוֹת שָׁנָה" (בראשית טו יג), הקץ של אותם 'ארבע מאות שנה' יכול היה להתחשב בכמה אופנים, והקב"ה משום שהוא "שמר את הבטחתו" לישראל שיהיו ראויים לצאת ממצרים, חישב את הארבע מאות שנה באופן כזה, שמיד כשהגיעו בני"ל למ"ט שערי טומאה הוא הוציאם משם. כך גם המצה שלנו צריכה שימור שלא להשהות יותר מדאי, כשאתה נותן למצה לשהות, עד כדי פיתוח מסוים, היא עדיין מצה של מצוה כפי שצריך. אבל אם היא מתחילה לתסוס קצת, היא כבר לא מצה ולא מצווה! להפך - מדובר בכרת, חטא גדול מאוד. וזה מה שבא ללמד אותנו הציווי "וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַמִּצְוֹת": תשמור את המצות שלא ייעשו חמץ - ותשמור גם את עצמך שלא 'תחמיץ את

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מדוע ב'ליל הסדר', הסעודה באמצע ההגדה, ולא בתחילתה?

תשובה:

יש לנו תועלת גדולה מאוד בזה שמתחילים ב'הגדה'. מההקדמה של החלק הראשון של ה'הגדה', מתקבלת משמעות ברורה מה הוא ענינה של האכילה בלילה הזה. אחרי שפירשנו מה היא המצה שאנו אוכלים, מה היא מצוות סיפור יציאת מצרים, הטובות שה' עשה עם אבותינו ועמנו, העשר מכות המופלאות שהכה ה' את המצרים, מה היא אכילת הפסח המצה והמרור, ואנו מהללים לה' על כל זה, אז כשנבוא לאכול את המצה את המרור והכורך ואת הסעודה, נדע מה היא רוממותה של סעודתנו - ומה אומרת לנו העובדה שכעת אנו זוכים לשבת ולהשתתף בה.

מי שהבין מההקדמה של הסעודה, מה היא הסעודה המופלאה הזאת, כשיגיע לסעודה, האכילה של הסעודה המרוממת הזו עם כל המצוות שבה, תביא אותו לכזו רוממות וחירות הנפש, עד שנפשו תתמלא בהתלהבות והתרגשות לתת הודאה והלל לה'. וכך אחר הסעודה כשעדיין טעם האפיקומן מתוק בפיו, הוא ישלים את ההלל, יאמר בשמחה גדולה את הנשמת כל חי, ואת ברכת השבח שבסופה. וגם בזה לא יהיה לו די, ארבע ה'מאורות הגדולים' - ארבע כוסות של גאולה שזכה להם בסעודה זו, יעירו ויעוררו בו את האהבה להמשיך עוד ועוד להודות ולהלל את ה', וישורר ויזמר את כל הפיוטים המופלאים שמפליאים לפרש את גודל אהבת ה' יתברך לעמו ישראל, ולהזכיר את לכל הניסים שעשה ה' לעם ישראל בלילה הזה, וישתוקק מאוד בכל כוחו להמשיך לספר ביציאת מצרים במשך כל הלילה המופלא הזה - ליל הגאולה.

רצה את זה - "הַפֶּךְ לָבֶם לְשֹׂא עֲמוֹ" (תהלים קה כה). מאותה תקופה שהם התחילו לתחבר ולהתיידד עם המצרים, "נתמלאו בתי טרטיאות ובתי קרקסיות מהם - מיד גזרו עליהם שיפרשו מהן" (ילקו"ש שמות א). הקב"ה הכניס בלב המצרים איבה במקום אהבה.

והמרור ההוא הוא גם סמל לאורח חיינו בין האומות בתקופתנו. בהתחלה הם נראים לנו טובים ונחמדים ואנו מנסים להתחבר אליהם. אבל כשההתחברות הזו נמשכת לזמן, היא נהיית מרה כלענה. והזמן הטוב ביותר לקטוף את המרור הזה מחיבורו לאדמה מתי שהוא עדיין טרי. זה אומר לא להתחבר אליהם! עלינו להיות ידידותיים לאומות העולם ולהיות תמיד מנומסים, אך עלינו לשמור על מרחק מהם. כמו אברהם אבינו שמר מרחק מהאומות. אתה יכול להיות ידידותי ומנומס, אבל אל תתן לגישה הזו לשבת באדמה ולצמוח יותר מזה, כי זה יהפוך למר מאוד.

כאשר יהודים שוכחים להיות מרוחקים מהגויים סביבם; הם מתערבים איתם, הם משתמשים בשמותיהם, הם מזדהים עם תפיסת החיים של אומות העולם. אז הקב"ה רואה שיש סכנה; בני אהובי שוקעים בבוץ, הם שוקעים ושוקעים. הברכיים, הכתפיים, הצוואר. אז מה עושה הקב"ה? הוא מקים מחסום, מחסום של עוינות, "הַפֶּךְ לָבֶם לְשֹׂא עֲמוֹ" מתרחשת מהפכה תרבותית בקרב העם שהם חיים בתוכו - הוא מכניס לליבם שנאה על עמו, וזו הישועה של עמו! המרירות הזו, העוינות הזו כלפינו, מאוד טובה לנו.

**ה' אֱלֹקֵינוּ וְאֱלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ יִגְיֵעוּ לְמוֹעֲדֵים
וְלִרְגָלִים אַחֲרֵים הַבָּאִים לְקַרְאֲתָנוּ לְשָׁלוֹם,
שְׂמֵחִים בְּבִגְדֵי עֵרֶךְ, וְשֵׂשִׁים בְּעִבּוֹדָתְךָ,
וְנֹאכֵל שֵׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפֶּסָחִים!**